

Inköp under dold identitet

Här ger Livsmedelsverket vägledning om hur kraven i lagstiftningen kan uppnås. Vägledningen är inte bindande och utesluter inte andra sätt att uppfylla kraven.

Inköp under dold identitet kan ibland användas för att kontrollera och verifiera att företag följer livsmedelslagstiftningen. Här finner du information om vad som gäller vid inköp under dold identitet.

Om lagstiftningen

I Sverige utförs kontroll som utgångspunkt i öppna och för medborgarna iakttagbara former. Kontrollmyndigheterna i Sverige har dock möjlighet att göra inköp av livsmedel under dold identitet om det är nödvändigt för att kontrollera efterlevnaden av EU-förordningar och svenska regler. Se 23 a § i livsmedelslagen (2006:804).

Det dolda inslaget ska vara nödvändigt för att kontrollera livsmedlet. Kontrollmyndigheten får därmed göra inköp under dold identitet i alla typer av livsmedelsverksamheter, både i fysiska anläggningar såsom butiker och via distansinköp.

Inköp under dold identitet kan användas som kontrollmetod för att kontrollera att livsmedelsverksamheter följer alla relevanta delar av livsmedelslagstiftningen, det vill säga alla föreskrifter som har meddelats med stöd av livsmedelslagen och alla EU-förordningar som livsmedelslagen kompletterar.

Verksamheten ska alltid underrättas om det inköp som har skett under dold identitet och om resultatet av kontrollen så snart det kan ske utan att åtgärden förlorar sin betydelse.

Syftet med möjligheten till inköp under dold identitet är att effektivt kunna kontrollera att livsmedel är säkra men också för att upptäcka fusk, så kallat vilsedande och bedrägligt förfarande. Det dolda inslaget ska vara nödvändigt vilket innebär att en kontrollmyndighet i första hand bör överväga de öppna arbetsformer som är tillgängliga för att kontrollera regelefterlevnad.

- Förordning (EU) 2017/625 om offentlig kontroll och annan offentlig verksamhet
- Livsmedelslag (SFS 2006:804)

När det kan vara aktuellt med inköp under dold identitet

Inköp under dold identitet kan användas av kontrollmyndigheter för att verifiera att livsmedelsverksamheter följer livsmedelslagstiftningen på många olika områden. Det kan gälla allt från att verifiera att kyl- eller fryskedjan inte brutits vid leverans till kund efter ett distansinköp till att följa upp att myndighetsbeslut följs.

Nedan följer några exempel när inköp under dold identitet kan vara ett lämpligt. Exempelen är inte uttömmande, utan syftar till att ge en överblick över möjliga sätt för kontrollmyndigheter att utföra kontroll med inköp under dold identitet.

Uppföljning av åtgärder eller beslut

Inköp under dold identitet kan användas för att kontrollera om tidigare konstaterade avvikelser har åtgärdats av en verksamhet och att myndighetsbeslut följs. Det kan gälla beslut som exempelvis saluförbud med anledning av otillåtna ingredienser eller ett föreläggande som en verksamhet ska följa för att uppfylla reglerna om nya livsmedel.

Exempel

Vid kontroll av honung har analyser visat att honungen innehöll tillsatta sockerarter. Myndigheten har därför beslutat om förbud att sälja produkten med beteckningen "Honung". Verksamheten har tagit fram en ny produkt som ska ha korrekt märkning och innehåll. Myndigheten tänker verifiera detta genom att låta analysera den nya produkten. För att säkerställa att den produkten som köps in är samma som kunder får köpa, väljer myndigheten att göra inköpet under dold identitet.

Kontroll av märkning och livsmedelsinformation

Inköp under dold identitet kan användas för att granska livsmedelsinformation och märkning. Detta är särskilt relevant när det gäller verksamheter som säljer produkter via webbplatser, digitala marknadsplatser eller i kataloger, broschyrer och annonser. Genom inköp under dold identitet kan myndigheten säkerställa att livsmedelsinformationen på en webbplats stämmer överens med den faktiska märkningen på produkterna. Det gäller inte bara de generella märkningskraven i förordning (EU) 1169/2011, utan även andra särskilda regler som gäller märkning- och livsmedelsinformation för exempelvis kosttillskott, skyddade beteckningar, ekologiska livsmedel och närings- och hälsopåståenden.

Exempel:

I verksamheter som använder dropshipping – där säljaren inte själv lagerhåller eller hanterar produkterna, utan vidarebefordrar beställningar till en tredje part som levererar direkt till kunden, går det inte på plats hos verksamheten att kontrollera om produkten som levereras motsvarar den information som ges på hemsidan. För att kunna verifiera att kunder får en produkt med märkning och innehåll som stämmer överens med det som utlovas, väljer myndigheten att genomföra ett inköp under dold identitet.

Kontroll av spårbarhet

Spårbarhet är ett grundläggande krav i livsmedelslagstiftningen. Om det saknas uppgifter om spårbarhet för ett livsmedel innebär det att produkten inte får släppas ut på marknaden. Spårbarhet kan vara särskilt viktigt att kontrollera i situationer där det finns misstanke om att kunder vilseleds eller när det är fråga om misstänkt livsmedelsbedrägeri.

Spårbarhet kan ibland verifieras genom att kontrollmyndigheten begär assistans från andra kontrollmyndigheter via AAC-nätverket, ett system där kontrollmyndigheter kan utbyta information. Men om det inte går kan det vara lämpligt att utföra inköp under dold identitet. Då får kontrollmyndigheten annan information som inte framgår innan kunden får produkten, exempelvis fakturor och följesedlar men även uppgifter från paketspårning och annan information som följer med leveransen. Sådana uppgifter kan i vissa fall vara nödvändiga för att verifiera spårbarheten. Det kan också vara ett sätt att verifiera att köpta livsmedel kommer från verksamheter som är kända av kontrollmyndigheterna och därmed står under offentlig kontroll.

Exempel:

i en kommun har fått in ett klagomål på en webbplats som säljer osäkra kosttillskott. Leverans till kund uppges ske från kommunen. Förutom en e-postadress finns inga uppgifter om verksamheten på webbplatsen. Miljökontorets försök att kontakta verksamheten via e-post har varit utan resultat. För att ta reda på om kosttillskotten uppfyller kraven och kommer från en registrerad verksamhet i kommunen bedöms inköp under dold identitet vara motiverat.

Spårbarhet

Livsmedelsbedrägeri

AAC-nätverket

Inköp under dold identitet på distans

Det finns flera svårigheter för en kontrollmyndighet i samband med distansinköp under dold identitet. Vanliga betalmetoder är kopplade till en persons identitet och besök på en hemsida lämnar digitala spår med IP adresser, cookies och annan teknisk information som kan kopplas till myndigheten eller en persons identitet.

Om det är viktigt för myndigheten att bevara det dolda inslaget vid inköpet behöver myndigheten undvika att lämna tekniska spår, särskilt när syftet är att granska om en verksamhet följer regler utan att bli varnad i förväg.

Det är upp till myndigheten att avgöra vilka åtgärder som de anser nödvändiga att vidta i detta sammanhang.

E-handel

Kontroll av e-handel - Tekniska förutsättningar – Livstecknet – inloggningskyddad plattform för livsmedelskontrollen.

Inköp under dold identitet i butik

I vanliga fall ska kontrollpersonal alltid presentera sig, vid behov identifiera sig, och informera om varför denne är på plats hos verksamheten. Vid fysiska inköp under dold identitet behöver detta inte göras före köpet. I de allra flesta fall efterfrågas inte namn vid sådan försäljning, men om namn ändå skulle efterfrågas är det, precis som vid inköp under dold identitet vid distansförsäljning, tillåtet att inte uppge sitt riktiga namn eller att man representerar en myndighet.

Notera att det bara är själva inköpet som får göras under dold identitet. Inspektioner på plats, för kontroll av exempelvis märkning och livsmedelsinformation, bör genomföras på ett öppet och transparent sätt.

Referensprov

När en kontrollmyndighet tar prov för analys av ett laboratorium finns krav på att erbjuda referensprov. Se artikel 35.2 i förordning (EU) 2017/625. Om det är avsikten med inköpet under dold identitet bör verksamheten som kontrolleras underrättas direkt efter att köpet gjorts och erbjudas ett referensprov. Därför bör myndigheten försöka köpa in tillräcklig provmängd för att kunna erbjuda referensprov när myndigheten väl fått produkten i sin ägo. Till exempel bör man välja att köpa en större förpackning som är tillräckligt stor för att ta ut mer än ett prov ur. Om man köper två olika förpackningar finns risk för att dessa är från olika batcher och då är referensprovet inte representativt för de prov myndigheten analyserar.

Om inköpet görs av andra skäl än att utföra analys finns ingen skyldighet att erbjuda verksamheten ett referensprov för ett andra expertutlåtande. De bör dock få möjligheten att i efterhand begära en granskning av relevant dokumentation.

Förbereda och genomföra provtagning.

Dokumentation och rutiner

Dokumentation av kontrollen ska göras utifrån de rutiner som respektive myndighet har beslutat. De iakttagelser som görs ska således arkiveras/diarieföras enligt rutinerna.

Vid distansinköp under dold identitet finns ingen företrädare från verksamheten närvarande och myndigheten kan därför särskilt behöva beakta hur de tar emot, dokumenterar och hanterar leveranser. I detta sammanhang är det viktigt att myndigheten i förväg har utarbetat rutiner för att säkerställa saklighet och opartiskhet.

Förbereda och genomföra provtagning

Dokumentation i samband med offentlig kontroll

Rutiner och enhetlighet

EU-kommissionens tillkännagivande om genomförandet av Europaparlamentets och rådets förordning (EU) 2017/625, kapitel 2.3.2. - EU-kommissionen

Samverkan och samarbete med andra kontrollmyndigheter

Det finns möjlighet för en kommunal kontrollmyndighet att ingå avtal om att någon av myndighetens uppgifter helt eller delvis ska/kan utföras av en annan kommunal kontrollmyndighet. Ett sådant avtal kan omfatta uppgifter enligt livsmedelslagen, exempelvis inköp under dold identitet.

Samordning och samarbete mellan myndigheter

Distanshandeln är idag till stor del gränsöverskridande. Det kan innebära att verksamheter ligger utanför myndighetens ansvarsområde och andra kontrollmyndigheter är berörda både i och utanför Sverige. Dessa kontrollmyndigheter kan komma att behöva kontaktas. Det gäller både i de fall information om upptäckta avvikelser behöver överlämnas eller myndigheten behöver begära stöd för att kunna komma vidare i sin kontroll.

Om det handlar om livsmedel som kan vara osäkra för konsumenten, ska informationen skickas via RASFF-nätverket, ett system där myndigheter utbyter information med varandra om livsmedel som innebär en risk. Gäller det däremot överträdelser som inte innebär risk för människors hälsa, eller om stöd i kontrollen behövs, används i stället AAC-nätverket.

RASFF och AAC

Senast uppdaterad 25 juni 2025 Ansvarig grupp ROR_LLK